



*Landingsbaanlichten Vliegbasis Welschap,
12 januari 2013 (Tom Heijnen)*

Broedvogels van de Vliegbasis Welschap

Frans Hijnen

Terug in de tijd. Het zal zeker 16 jaar geleden zijn dat ik een eerste kennismaking had met Vliegbasis Welschap en de mensen van wat tegenwoordig “Bird Control” heet. Ik was beginnend vleermuiskundige en ging mee met Leo Klok die daar al jaren kwam.



Gewone grootoorvleermuizen in de munitiebunker op Vliegbasis Welschap, 8 mei 2025 (FH).

We controleerden samen een aantal oude munitiebunkers die niet meer gebruikt werden en die ingericht waren voor vleermuizen. Er was niet zoveel kennis op vleermuisgebied bij de mensen van de

vliegbasis en wij deden het graag. Temeer omdat we na een kopje koffie een rondje maakten over het vliegveld waarbij er allerlei “natuurgerelateerde items” aan de orde kwamen. Zo werd het beleid en beheer van het gebied en de stand van vogels en zoogdieren uitgelegd.

In het begin was het niet druk met vliegbevingen en liep er nog een aantal Reeën over het terrein. Later, toen het vliegverkeer intensiever werd, stelden vliegmaatschappijen de eis dat er geen wild op de baan zou komen i.v.m. de veiligheid. De Reeën verdwenen en de verantwoordelijkheid voor “Bird Control” voor flora en fauna werd groter.

Wat niet heel veel mensen zich realiseren is dat er op deze vliegbasis behoorlijk wat groen aanwezig is in allerlei vormen. Er zijn poelen aangelegd en er stroomt een klein beekje over het terrein. Er komen weinig mensen in de groene gebieden. Zelfs de vleermuizen, die toch gevoelige oren hebben, tolereren de herrie van de vliegtuigen en de kerosinelucht. Rust en veiligheid wegen kennelijk zwaarder dan de incidentele stank en herrie van het vliegverkeer.

In het kader van het project Inventarisatie en Monitoring Defensieterreinen is in 2023 een faunamonitoring uitgevoerd over de gehele oppervlakte van ca 225 ha. van vliegbasis Eindhoven. Hierbij zijn de broedvogels, dagvlinders, libellen en sprinkhanen gemonitord, waarbij toevallige waarnemingen van andere soortgroepen, zoals reptielen en andere insecten, ook zijn meegenomen. De monitoring volgt op eerdere inventarisaties vanaf 1999.

Ik haal hieronder *letterlijk* wat gegevens aan uit dit rapport die betrekking hebben op de vogels van Welschap. Literatuurverwijzingen heb ik weggelaten.

Methode

De broedvogels zijn in 2023 onderzocht door Robert Jan Jonkvorst (Rijksvastgoedbedrijf) en Bas Hissel (Sovon) met een territorium-kartering volgens de richtlijnen voor het project Inventarisatie en Monitoring Defensieterreinen. De vogeldata zijn ingevoerd met de Sovon-applicatie Avimap en geclusterd met een aangepaste versie van de Sovon-applicatie Autocluster. De aanpassing houdt in dat bij het clusteren eigen clustercriteria worden gebruikt die

Overzicht broedvogelterritoria Vliegbasis Welschap in 2023 in vergelijking met voorgaande jaren. 2013-2023 = percentuele verandering in de periode 2013-2023; groen-tinten: toename, roodtinten: afname. Rode Lijst: KW = kwetsbaar, GE = gevoelig; Regionale trend Noord-Brabant (NB) en landelijke trend (NL) over periode 1990-2022 (bron Sovon website). NG = Niet geteld. ++ = nieuw in 2023 t.o.v. 2013. Trend NB & NL: + = toename, ++ = sterke toename, 0 = stabiel, - = afname, -- = sterke afname.

	1999	2007	2013	2023	2013-2023	Rode Lijst	Trend NB	Trend NL
Vogelgroep van open water								
Meerkoet	1	1	1	0	-100		-	0
Waterhoen	1	3	2	3	50		-	-
Wilde eend	NG	NG	NG	3	n.v.t.		-	-
Totaal	2	4	3	3	0			
Vogelgroep van riet en andere moerasvegetaties.								
Blauwborst	0	0	2	0	-100		-	+
Kleine karekiet	0	1	4	1	-75		0	0
Rietgors	0	1	0	0	0		-	+
Totaal	0	2	6	1	-83			
Vogelgroep van grazige vegetaties								
Gele kwikstaart	0	0	1	0	-100	GE	+	0
Graspieper	3	1	0	8	++	GE	-	0
Grutto	8	0	0	0	0	GE	--	-
Kievit	8	28	2	0	-100		-	-
Kwartel	3	1	1	3	200		0	+
Patrijs	5	4	1	1	0	KW	--	--
Scholekster	1	4	2	1	-50		-	-
Veldleeuwerik	49	102	88	121	38	GE	0	-
Wulp	14	4	1	1	0	KW	-	-
Totaal	91	144	96	135	41			
Vogelgroep van open ruigte en struweel								
Bosrietzanger	1	11	4	2	-50		-	0
Grasmus	23	43	63	50	-21		+	+
Kneu	0	5	5	3	-40	GE	+	-
Nachtegaal	1	0	0	5	++	KW	+	+
Roodborsttapuit	4	26	30	27	-10		+	++
Spotvogel	0	5	7	7	0	GE	-	-
Totaal	29	90	109	94	-14			
Vogelgroep van boomgroepen, open bos en bosranden.								
Boomleeuwerik	0	0	2	0	-100		0	+
Boompieper	1	12	17	26	52		+	+
Geelgors	0	0	0	8	++		-	+
Gekraagde roodstaart	3	10	20	6	-70		+	+
Groene specht	1	3	2	3	50		+	+
Grote lijster	3	6	3	3	0	KW	-	-
Kramsvogel	1	0	0	0	0	GE	?	--
Putter	0	0	1	7	600		++	++
Totaal	9	29	45	53	18			

	1999	2007	2013	2023	2013-2023	Rode Lijst	Trend NB	Trend NL
Vogelgroep van opgaand bos en ondergroei in bos.								
Appelvink	0	2	4	13	225		++	+
Buizerd	4	7	5	4	-20		+	+
Fluiter	0	0	1	0	-100		?	-
Goudhaan	1	7	6	5	-17	KW	0	+
Havik	0	3	1	2	100		0	+
Kuifmees	6	7	4	3	-25		-	0
Matkop	4	9	2	1	-50	GE	-	-
Sperwer	1	0	0	2	++		-	0
Staartmees	NG	NG	NG	10	n.v.t.		0	0
Vuurgoudhaan	0	0	0	3	++	KW	?	+
Wespendief	0	0	0	1	++		?	?
Zanglijster	0	7	10	25	150		+	+
Zomertortel	3	0	0	0	0		--	--
Zwarte mees	0	2	1	0	-100	GE	-	-
Totaal	19	44	34	59	74			
Vogelgroep van bos met holten.								
Boomklever	0	2	2	6	200		++	+
Boomkruiper	7	17	16	29	81		+	+
Bosuil	0	0	0	1	++		0	+
Grauwe vliegenvanger	0	0	4	5	25	GE	0	-
Grote bonte specht	4	10	10	15	50		+	+
Holenduif	8	9	0	5	++		0	+
Kleine bonte specht	0	1	1	3	200		+	+
Spreeuw	NG	NG	NG	20	n.v.t.		-	-
Zwarte specht	1	1	1	1	0		-	-
Totaal	20	31	43	85	197			
Overige soorten								
Boerenwaluw	0	1	6	0	-100	GE	0	+
Bonte vliegenvanger	0	0	3	4	33		++	+
Boomvalk	0	0	0	1	++	KW	-	-
Kerkuil	0	0	0	1	++		++	+
Kleine plevier	1	0	0	0	0		-	+
Ransuil	1	2	0	0	0		-	-
Ringmus	0	2	0	0	0	GE	--	-
Torenvalk	3	4	3	1	-66	KW	-	-
Witte kwikstaart	NG	NG	NG	9	n.v.t.		0	-
Zwarte roodstaart	1	2	0	1	++		0	0
Totaal	6	11	12	17	142			

gelden voor het vogelonderzoek in alle terreinen van Defensie.

Resultaten

In 2023 zijn er van 47 broedvogelsoorten 418 territoria waargenomen op Vliegbasis Eindhoven, waarvan 13 soorten van de Rode lijst (zie tabel). Tijdens de kartering van 2013 werden 348 territoria genoteerd van 44 soorten, waarvan 13 soorten van de Rode lijst. Het totaal aantal soorten en territoria is daarmee ten opzichte van de laatste kartering toegenomen. 26 soorten zijn sterk vooruitgegaan (>25%), 15 soorten sterk achteruitgegaan (>25%).

De broedvogelsamenstelling wordt behandeld als onderdeel van vogelgroepen. De vogelgroepen zijn kenmerkend voor landschapstypen en bijbehorende vegetatie.

Broedvogelgroep van open water

Ten opzichte van de broedvogelkarteringen van 2007 en 2013 is deze broedvogelgroep stabiel gebleven. Het gaat om een beperkt aantal weinig kritische soorten van open water. De Wilde Eend werd in 2023 voor het eerst waargenomen en is met 3 paar vastgesteld, terwijl Meerkoet niet meer werd aangetroffen.

Broedvogelgroep van riet en andere moerasvegetaties

Ten opzichte van de kartering van 2013 is deze broedvogelgroep sterk achteruit gegaan. Aangezien het totaal aantal territoria van deze broedvogelgroep in 2013 ook van geringe omvang was, is het trekken van conclusies over de kwaliteit van dit habitattype niet zinvol. Feit is dat Blauwborst en Rietgors als broedvogel zijn verdwenen. De eerste soort heeft enige opslag van struiken in rietvegetaties nodig.

Broedvogelgroep van grazige vegetaties

Het aantal territoria van deze broedvogelgroep is ten opzichte van de kartering uit 2007 afgenomen, terwijl er ten opzichte van 2013 juist sprake is van een toename. De verspreiding van deze soorten concentreert zich op de baangraslanden, waarbij de Veldleeuwerik veruit de algemeenste soort is. Binnen de broedvogelgroep van grazige vegetaties heeft een verschuiving plaatsgevonden van grotere weidevogels als Kievit en Wulp, richting zangvogels van grazige vegetaties als Veldleeuwerik en Graspieper. De landelijke trends van voornoemde soorten zijn negatief.

Zangvogels als Veldleeuwerik en Graspieper laten op de baangraslanden een positieve trend zien en gaan tegen de negatieve landelijke trends in. Deze trend is al zicht-

baar vanaf de eerste basiskartering van broedvogels in 1999. Voortgaande vershraling van de baangraslanden speelt een belangrijke rol in deze ontwikkeling, waarbij er meer structuur en openheid in de vegetatie ontstaat, wat gunstig uitpakt voor soorten als Veldleeuwerik. Voor weidevogels als Wulp en Kievit is er door de toenemende vershraling onvoldoende voedsel beschikbaar, maar hier wordt in het terreinbeheer bewust op gestuurd. Vanwege de vliegveiligheid zijn deze soorten minder wenselijk in de nabijheid van de startbaan.



Grasmus bij Breda, 10 mei 2021 (Peter Simon).

Broedvogelgroep van open ruigte & struweel

Het aantal territoria van struweelvogels laat een lichte afname zien. De Bosrietzanger en Grasmus laten een duidelijke afname zien. Opvallend is de vestiging van de Nachtegaal ten opzichte van 2007 en 2013 met 5 paar.



Met name op de overgangszones van bos naar de baangraslanden rond het Hercules-monument en het noordwestelijke, halfopen terrein nabij de *shelter area* en de verkeers-toren zijn vertegenwoordigers uit deze broedvogelgroep goed vertegenwoordigd. De afname van ruigtebroeders als Bosriet-zanger en Grasmus en de toename van Nachtegaal kan wijzen op verdere successie van ruigte en jong struweel naar hoog struweel.

Broedvogelgroep van boomgroepen, open bos & bosranden

Het aantal territoria van deze vogelgroep is ten opzichte van de karteringen uit 2007 en 2013 toegenomen. De Boompieper en Putter laten een duidelijke toename zien, terwijl de Gekraagde Roodstaart juist is afgenomen. De oorzaak van deze afname is onduidelijk en laat zich bijvoorbeeld niet verklaren uit de landelijke of provinciale trends, die juist positief zijn.

Opvallend is de vestiging van de nieuw-komer Geelgors met 8 territoria. Deze heeft zich gevestigd in het halfopen terrein rond het Herculesmonument en de *shelter area*. Dit gaat tegen de provinciale trend in, waar de Geelgors over de periode 1990-2022 een negatieve trend laat zien, terwijl er recent sprake van een stabilisatie lijkt te zijn.

Sinds een aantal jaar vindt er beheer plaats om aan de randen van de bospercelen meer openheid en mantel-zoomvegetaties te realiseren en vindt er ruigtebeheer plaats (mond. med. A.J. Betten). Tevens zijn delen van het terrein recent aangeplant met jong bos. Deze maatregelen lijken een positief effect te hebben voor soorten binnen deze vogelgroep.

Broedvogelgroep van opgaand bos & ondergroei in bos

De broedvogelgroep van opgaand bos en ondergroei in bos is ten opzichte van 2007 en 2013 toegenomen. De Appelvink en de Zanglijster laten een opvallende toename zien. Verder heeft de Vuurgoudhaan zich in 2023 met 3 paar nieuw gevestigd.

De provinciale trend van Appelvink is ook sterk positief. In mindere mate geldt dit voor Vuurgoudhaan. De sterkste dalers voor deze broedvogelgroep zijn Buizerd en Matkop. De Matkop, waarvan in 2023 nog maar één territorium werd vastgesteld, gaat zowel landelijk als op provinciaal niveau sterk achteruit. De Matkop komt vooral voor in jonge bossen met zachthoutsoorten als wilg en berk. Het ouder worden van bossen, maar ook verdroging, spelen een rol bij de afname.

Broedvogelgroep van bos met holten

Deze broedvogelgroep is bijna verdubbeld, maar de werkelijke toename wordt vertekend door het hoge aantal territoria van de Spreeuw die in eerdere jaren niet is geïnventariseerd. Een deel van de spreeuwenterritoria zijn bovendien in de *shelter area* vastgesteld en nestelen waarschijnlijk in de aanwezige gebouwen. Rekening houdend met voorgaande blijft er sprake van een duidelijke toename en geen enkele vertegenwoordiger van deze broedvogelgroep laat een negatieve trend zien. Dit zal samenhangen met de toenemende ouderdom van het bos en een hoger aandeel dood hout.

Overige soorten

De Torenvalk en de Boerenwaluw laten een duidelijke afname zien. De provinciale trend van de Torenvalk laat ook een negatieve trend zien. De oorzaak van het verdwijnen van de Boerenwaluw is onduidelijk. De Boomvalk en de Kerkuil hebben zich nieuw in het gebied gevestigd. Overigens is de stand van de vleermuizen licht positief.

Dankwoord

Dank aan de mensen van de unit “Bird Control” bij het tot stand komen van dit artikel. ■

